
Een inventarisatie naar de leefomstandigheden van ongedocumenteerde kinderen in de regio Amsterdam

Jan Beldman, Eliza van Dam-Bakker, Gerdien Tramper, Sarineke Klok-Nentjes
Kruispost, Oudezijds 100, Amsterdam

Abstract

In the Netherlands live, by estimate, around 35.000 undocumented people. The figures and living circumstances of undocumented children are largely unknown. Kruispost is a medical, easy accessible, primary care centre in Amsterdam for undocumented patients. Most of the patients are adults and it is not clear if they have children and how they live. The aim of this study is to estimate the number of undocumented children in the population of undocumented adults who visit Kruispost. Additionally, living, schooling and health circumstances of these children were addressed. A questionnaire was given to all undocumented patients visiting Kruispost during 5 months in 2016.

In total 267 undocumented adults responded; 30% of them had children and 15% had undocumented children in the Netherlands. Ten percent of those undocumented children are not going to school, 12% is not vaccinated, 82% don't have one permanent general practitioner and 28% don't have a fixed living place. At last is 82% not familiar with the children's pardon regulation, probably also because half of the undocumented children in this study are from Brazil and Brazilians are mostly migrated for work. This study shows that there is probably a considerable number of undocumented children in the Netherlands, who are not to be neglected. Not all the rights of them are met; more awareness among people involved with child policies and health is needed. The children's pardon regulation is not well-known among this group, probably because it's only meant for asylum seekers and not for migrant workers.

Kernwoorden: ongedocumenteerd, kind, kinderrechten, kinderpardon

INTRODUCTIE

In Nederland verblijven er, volgens schattingen van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie-centrum (WODC) in 2012-2013 ongeveer 35.000 ongedocumenteerden.

Mensen die nooit een verblijfsvergunning in Nederland hebben gehad, die hebben laten verlopen of zijn kwijtgeraakt worden ongedocumenteerd genoemd. Er zijn weinig cijfers bekend over het aantal ongedocumenteerde kinderen. Van der Heijden et al. schat het aantal kinderen tussen de 12-18 jaar op 5% van het totaal aantal ongedocumenteerden¹, het College voor Zorgverzekeringen laat in 2013 weten dat van de totale kosten van farmacie voor ongedocumenteerden er 2,6% wordt gebruikt voor kinderen (0-20 jaar)². Een onderzoeksrapport uit 2014 over ongedocumenteerde kinderen, wonend in Utrecht, slaagt er niet in om in beeld te krijgen wat het werkelijke aantal ongedocumenteerde kinderen is³.

In Amsterdam wordt op Kruispost medische eerstelijns hulp verleend aan ongedocumenteerde patiënten. Op jaarbasis worden ongeveer 3000 unieke ongedocumenteerde patiënten gezien⁴. Hiervan is 47 % in de fertile leeftijd (18-40 jaar). Aangezien kinderen Kruispost nauwelijks bezoeken (3 % van totaal bezoeken) rees de vraag hoeveel van de volwassenen ongedocumenteerde kinderen in Nederland hebben en of deze wel de benodigde zorg krijgen. Daarnaast bestaat er een regeling voor ongedocumenteerde kinderen die al langdurig in Nederland verblijven, vaak kinderpardon genoemd⁵. Het is onduidelijk of de groep waar deze regeling mogelijk voor geldt, wel op de hoogte hiervan is.

Onderzoeksvragen:

1. Welk percentage van de ongedocumenteerde patiënten die Kruispost bezoeken heeft kinderen? Wonen deze kinderen in Nederland of nog in het land van herkomst?
2. Hebben de kinderen die ongedocumenteerd in Nederland verblijven toegang tot zorg (huisarts/preventieve gezondheidszorg), hebben zij een vaste woon- of verblijfplaats, verblijven zij bij hun eigen ouder(s) en gaan ze naar school?
3. Weten ouders van ongedocumenteerde kinderen van het bestaan van het kinderpardon?

METHODE

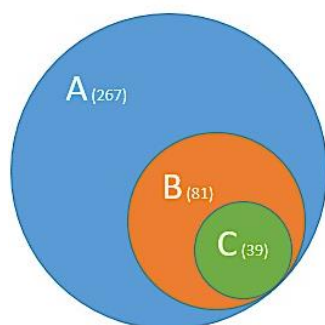
Het onderzoek werd uitgevoerd onder bezoekers van Kruispost te Amsterdam in het tweede half jaar van 2016. Er werden vragenlijsten uitgedeeld bij aanmelding van de bezoeker bij Kruispost (bijlage 1). De vragenlijst werd alleen uitgedeeld aan bezoekers niet afkomstig uit Europa. De vragenlijst was beschikbaar in het Engels, Spaans, Nederlands en Frans. De eerste vraag op de vragenlijst luidde: 'Heeft u of uw partner dit formulier al eerder ingevuld?'. Op deze manier werd voorkomen dat patiënten meerdere keren aan het onderzoek deelnamen. Bij een taalbarrière of andere onduidelijkheden hielpen de receptionisten de bezoekers met het invullen van de vragenlijst. De gegevens werden vervolgens in MS Excel 2013 en SPSS versie 22 verwerkt en geanalyseerd. Data werden geanalyseerd middels beschrijvende statistiek en Chi-square/Fisher's exact testen.

	Volwassen patiënten van buiten EU bij Kruispost in 2016	Groep A: alle deelnemers aan onderzoek	Groep C: deelnemers met minderjarige, ongedocumenteerde kinderen
Geslacht* p=0,19			
Man	1395 (52,1%)	127 (47,6%)	12 (30,8%)
Vrouw	1280 (47,9%)	138 (51,7%)	26 (66,7%)
Onbekend		2 (0,7%)	1 (2,6%)
Nationaliteit* p=0,13			
Brazilië	552 (20,6%)	62 (23,2%)	21 (53,8%)
Filipijnen	317 (11,9%)	44 (14,6%)	3 (7,7%)
Marokko	200 (7,5%)	21 (7,0%)	2 (5,1%)
Egypte	118 (4,4%)	12 (4,0%)	0 (0,0%)
Indonesië	99 (3,7%)	10 (3,3%)	0 (0,0%)
India	73 (2,7%)	8 (2,6%)	1 (2,6%)
Nigeria	93 (3,5%)	8 (2,6%)	1 (2,6%)
Ghana	103 (3,9%)	7 (2,3%)	0 (0,0%)
Suriname	98 (3,7%)	7 (2,3%)	0 (0,0%)
Turkije	57 (2,1%)	7 (2,3%)	2 (5,1%)
Anders/onbekend	965 (36,1%)	81 (26,8%)	9 (23,1%)
Leeftijd* p=0,29			
18-20	56 (2,1%)	5 (1,9%)	0 (0,0%)
21-30	627 (23,4%)	48 (18,0%)	7 (17,9%)
31-40	844 (31,6%)	92 (34,5%)	11 (28,2%)
41-50	633 (23,7%)	63 (23,6%)	10 (25,6%)
51-60	377 (14,1%)	32 (12,0%)	3 (7,7%)
>=60	138 (5,2%)	9 (3,4%)	0 (0,0%)
Onbekend	0 (0,0%)	18 (6,7%)	8 (20,5%)

Tabel 1: karakteristieken deelgroepen. *De groep 'totaal' is vergeleken met groep A om de representativiteit te meten; geen statistisch significante verschillen werden gevonden (Chi-square test).

RESULTATEN

In totaal hebben 267 bezoekers van Kruispost deelgenomen aan het onderzoek, zie groep A in figuur 1. De deelnemers aan het onderzoek bleken een goede afspiegeling van de totale patiëntenpopulatie van Kruispost, zie meting representativiteit in tabel 1.

- A. alle deelnemers
- B. deelnemers met minderjarige kinderen
- C. deelnemers met minderjarige, ongedocumenteerde kinderen

Figuur 1: deelgroepen deelnemers onderzoek

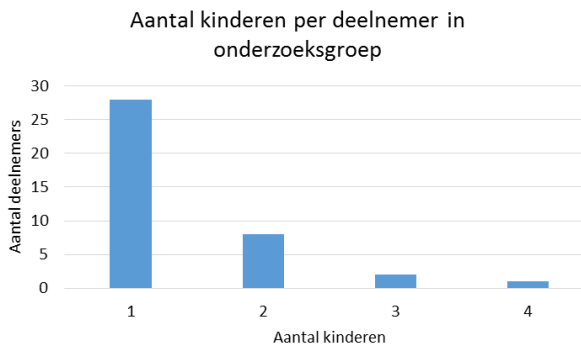
Eenentachtig bezoekers (30,3% van totaal aantal deelnemers) gaven aan minderjarige kinderen te hebben (figuur 1, groep B). Bij 50 (18,7%) van hen wonen deze kinderen in Nederland.

Hiervan zijn er 39 bezoekers waarbij de kinderen ongedocumenteerd zijn (groep C), dit betreft 14,6% van het totaal aantal deelnemers aan het onderzoek. Deze groep wordt uitgebreider beschreven in dit artikel.

Van de 39 bezoekers in groep C is 67% vrouw (zie tabel 1), terwijl het percentage vrouwen in de totale onderzoekspopulatie (groep A) 52% bedraagt. In de totale onderzoekspopulatie blijken vrouwen dus vaker minderjarige, ongedocumenteerde kinderen te hebben dan mannen ($p=0,014$).

Er is een oververtegenwoordiging van deelnemers uit Brazilië in de groep met minderjarige, ongedocumenteerde kinderen; 23% van de deelnemers uit groep A heeft de Braziliaanse nationaliteit, terwijl bij groep C 54% afkomstig is uit Brazilië.

Van de 39 bezoekers in groep C hebben 28 deelnemers één kind (zie figuur 2), de anderen hebben meerdere kinderen. De mensen in groep C hebben in totaal 53 minderjarige kinderen, waarvan er 32 de schoolgaande leeftijd (≥ 5 jaar) hebben. De gemiddelde leeftijd van de kinderen is 6,9 jaar, variërend van 0 tot 17 jaar.

Figuur 2: aantal kinderen per deelnemer

Tabel 2 toont de antwoorden van de deelnemers in groep C op een aantal specifieke vragen uit de enquête.

Deelnemers waarvan kinderen >=5 naar school gaan

Ja	23 (59,0%)
Nee	4 (10,3%)
Kinderen < 5 jaar	12 (30,8%)

Deelnemers waarvan kinderen zijn ingeënt

Ja	33 (84,6%)
Nee	5 (12,8%)
Niet van toepassing	1 (2,6%)

Deelnemers waarbij kinderen vaste woonplek hebben

Ja	28 (71,8%)
Nee	11 (28,2%)

Aanwezige ouders op woonplek van kinderen

Beide ouders	25 (64,1%)
Alleen moeder	9 (23,1%)
Alleen vader	4 (10,3%)
Onbekend	1 (2,6%)

Deelnemers waarbij kinderen vaste huisarts hebben

Ja	7 (17,9%)
Nee	32 (82,1%)

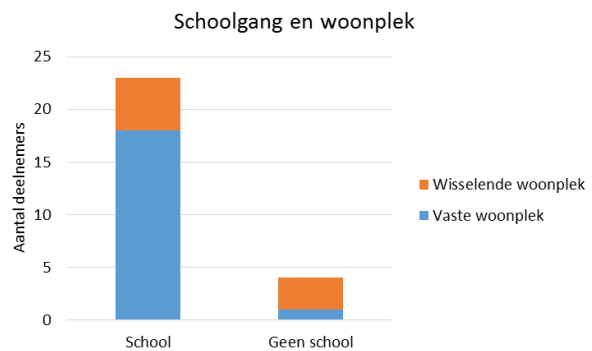
Deelnemers bekend met kinderpardon

Ja	7 (17,9%)
Nee	32 (82,1%)

Tabel 2: antwoorden enquête onderzoeksgroep

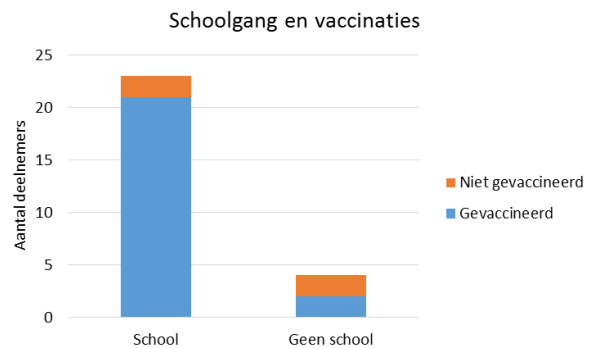
De meeste deelnemers in groep C antwoorden positief op de vragen over schoolgang (59%), inentingen (85%) en vaste woonplek (72%). Bij het grootste gedeelte van de deelnemers hebben de kinderen echter geen vaste huisarts (83%). Deelnemers blijken doorgaans niet bekend te zijn met het kinderpardon (83%).

Bij 22% van de deelnemers in groep C waarvan de kinderen naar school gaan hebben de kinderen geen vaste woonplek. Bij de deelnemers waarvan de kinderen niet naar school gaan is dit percentage veel hoger, namelijk 75% (figuur 3). Vanwege de geringe omvang van groep C is dit verschil echter niet statistisch significant ($p=0,065$).

Figuur 3: verhouding schoolgang en woonplek

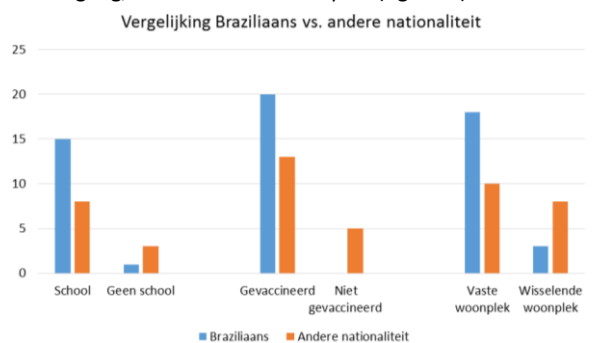
Bij 9% van de deelnemers in groep C waarvan de kinderen naar school gaan zijn de kinderen niet ingeënt. Bij de deelnemers waarvan de kinderen niet naar school gaan is dit percentage veel hoger, namelijk 50% (figuur 4). Ook dit verschil is echter niet significant ($p=0,092$).

Figuur 4: verhouding schoolgang en vaccinaties

Deelnemers met Braziliaanse nationaliteit

Omdat groep C voor de helft bestaat uit Brazilianen, zijn zij vergeleken met de rest van de groep, wat betreft schoolgang, vaccinaties en woonplek (figuur 5).

Figuur 5: Ongedocumenteerde Braziliaanse kinderen vs. andere nationaliteit.

In vergelijking met kinderen uit een ander land doen de Braziliaanse kinderen het op alle vlakken beter. Ze gaan vaker naar school, iedereen is gevaccineerd en ze hebben vaker een vaste woon/verblijfplaats. Vanwege de kleine aantallen per land in de restgroep was het onmogelijk daar specifieke uitspraken over te doen.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

Kinderen van ongedocumenteerden in Nederland

Dit onderzoek laat zien dat 30% van de ongedocumenteerde volwassen bezoekers van Kruispost één of meerdere kinderen heeft. Bij de helft van deze groep (15%) wonen de kinderen in Nederland en zijn de kinderen zelf ook ongedocumenteerd. Uitgaande van de schatting van 35.000 ongedocumenteerden in Nederland¹, zou dit betekenen dat er ongeveer 5.250 ongedocumenteerde kinderen in Nederland wonen. Het genoemde percentage kinderen binnen de totale groep ongedocumenteerden ligt veel hoger dan de schatting van het College voor Zorgverzekeringen², het sluit wel aan bij de schatting van van der Heijden et al¹.

Het is echter de vraag in hoeverre de populatie die Kruispost bezoekt representatief is voor de gehele groep ongedocumenteerden. Op Kruispost worden vooral patiënten gezien in de leeftijdscategorie 20-50 jaar. Dat zijn de mensen die ook kinderen hebben. We weten niet of de oudere ongedocumenteerden niet op Kruispost komen maar wel in Nederland zijn, of zijn teruggekeerd naar land van herkomst. Mogelijk is de schatting die uit dit onderzoek komt een overschatting, omdat bij momenten van drukte op Kruispost de vragenlijsten vooral werden uitgereikt bij patiënten waarvan de receptionist vermoedde dat de betreffende patiënt mogelijk kinderen had.

Zorg, woonplek en onderwijs voor ongedocumenteerde kinderen

Van de groep ongedocumenteerde kinderen gaat 10% niet naar school, is 12% niet ingeënt, heeft 30% geen vaste woon/verblijfplaats en heeft 82% geen vaste huisarts. Dit is in tegenspraak met het recht van kinderen op onderdak, goede en continue zorg en onderwijs⁶. Dit onderzoek laat zien dat kinderen die geen vaste woon/verblijfplaats hebben ook meer risico lopen om niet naar school te gaan en niet gevaccineerd te zijn. Het percentage kinderen wat geen vaste huisarts heeft is erg hoog. Mogelijk heeft dit te maken met de onbekendheid bij zorgverleners van de regelingen rondom vergoeding zorg van ongedocumenteerden⁷. Uit angst voor hoge rekeningen schrijven ouders hun kind misschien niet in bij een vaste huisarts. Dit heeft echter wel een nadelige invloed op de continuïteit van zorg en kan leiden tot overbodige of juist te weinig zorg.

Wat verder uit dit onderzoek springt is het grote aantal Brazilianen met een ongedocumenteerd kind in Nederland.

REFERENTIES

1. Heijden, P.G.M. Van Der, Cruyff, M. & Gils, G.H.C. Van, sept 2015. Schattingen illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen 2012-2013.
2. College voor Zorgverzekeringen, mei 2013. 7e monitor Regeling financiering zorg onverzekerbare vreemdelingen.
3. Kromhout, M., Kloppenburg, R. & Doorn, L. Van, mei 2014. Kinderen buiten beeld. Stichting LOS.
4. http://www.oudezijs100.nl/uploads/benzine/download/file/46/FINAL_versie_603251_-_jaarverslag_2015_Stichting_Kruispost.pdf
5. Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, 30 januari 2013. Regeling langdurig verblijvende kinderen. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2013/02/01/besluit-van-de-staatssecretaris-van-veiligheid-en-justitie-wbv-2013-1-houdende-wijziging-van-de-vreemdelingencirculaire-2000>
6. Internationaal verdrag inzake de rechten van het kind. www.ivrk.nl.
7. Zorgverzekeringswet, artikel 122a. http://wetten.overheid.nl/BWBR0018450/2009-06-01/2#Hoofdstuk11_Artikel122a. Zie ook www.hetcak.nl.
8. Clabbers, M. juli 2014. Braziliaanse migranten in Amsterdam. Een onderzoek naar de diversiteit van de Braziliaanse migrantenpopulatie.

De Brazilianen die hier komen als arbeidsmigrant zijn meestal ongedocumenteerd en hebben vaak tot doel om geld te verdienen en daarna terug te keren⁸. Dit lijkt een positieve invloed te hebben op de rechten van het kind, aangezien alle ongedocumenteerde Braziliaanse kinderen zijn ingeënt, ze nagenoeg allemaal naar school gaan en vaker een vaste woon/verblijfplaats hebben. Dit onderzoek is te klein om te zien of er andere landen van herkomst zijn die een risicofactor zijn voor de rechten van het kind. Mogelijk is de reden van migratie (arbeidsmigrant vs. oorlogsmigrant) een beïnvloedende factor. Dit zou met een grotere groep ongedocumenteerden onderzocht moeten worden.

Langdurig verblijvende kinderen in Nederland

Bijna niemand van de ondervraagden weet van het kinderpardon. Voor de arbeidsmigranten (zoals de Brazilianen en Filipijnen) is dit logisch, meestal vragen zij geen asiel aan. Dit is een van de voorwaarden om in aanmerking te komen voor het kinderpardon, wat nu regeling voor langdurig in Nederland verblijvende kinderen heet⁵. Voor ongedocumenteerden die in het verleden asiel hebben aangevraagd kan het echter een regeling zijn die hen verder helpt. Dit onderzoek laat zien dat er grote onbekendheid is rondom het kinderpardon en de regeling voor langdurig verblijvende kinderen in Nederland. Hier ligt een taak voor hulpverleners.

Dit onderzoek laat zien dat het belangrijk is dat iedereen die in aanraking komt met ongedocumenteerden, zich realiseert dat er ongedocumenteerde kinderen betrokken kunnen zijn. Een deel daarvan krijgt niet de toegang tot onderwijs, zorg en onderdak waar ze recht op heeft. Het signaleren daarvan kan een eerste stap zijn om hier verandering in aan te brengen. Er is echter groter en uitgebreider onderzoek nodig om erachter te komen wat de barrières zijn in de toegang tot school en zorg, welke redenen er bestaan om te wisselen van woon/verblijfplaats. Wanneer hier meer zicht op is, kan er gericht actie plaatsvinden om ook deze groep kinderen gebruik te laten maken van hetgeen hen toekomt, te weten onderwijs, zorg en onderdak.

AANBEVELINGEN

1. Wees alert op ongedocumenteerde kinderen, zij maken niet altijd gebruik van hun recht op onderwijs, zorg en onderdak.
2. Wijs ouders van langdurig in Nederland verblijvende kinderen op bestaande regelingen voor deze kinderen

BIJLAGE 1

Kruispost – Vragenlijst ongedocumenteerde kinderen NL/FR versie: 20160812

* Doel van onderzoek: inzicht krijgen in knelpunten leefsituatie van ongedocumenteerde kinderen. Gegevens worden anoniem verwerkt.
 * But de cette enquête: obtenir un aperçu des points de blocage dans le quotidien d'enfants "sans papiers". Les données seront traitées de façon anonyme.

1. Heeft u of uw partner dit formulier al eerder ingevuld?
 -Est-ce que vous ou votre partenaire a déjà rempli ce questionnaire? Ja / Oui Nee / Non → Ja / Oui → STOP

2. Heeft u kinderen jonger dan 18 jaar?
 -Avez-vous des enfants de moins de 18 ans? Ja, in NL / Out, en Hollande Ja, in land van herkomst / Out, en pays d'origine Nee / Non → Nee / Non

3. Hebben uw kinderen een verblijfsstatus?
 -Est-ce que vos enfants sont ici en situation légale? Ja / Oui Nee / Non → Ja / Oui

4. Hoeveel kinderen jonger dan 18 jaar die in Nederland wonen heeft u?
 -Combien avez-vous d'enfants de moins de 18 ans et habitant aux Pays-Bas? Aantal / Nombre

5. Wat zijn de leeftijden van deze kinderen?
 -Ou'est-ce-que sont les ages de ces enfants? Leeftijden / Age

6. Gaan alle kinderen van 5 jaar en ouder naar school?
 -Est-ce que tous les enfants de 5 ans ou plus sont scolarisés? Ja / Oui Nee / Non

7. Hebben alle kinderen inentingen gekregen?
 -Est-ce que tous les enfants sont vaccinés? Ja / Oui Nee / Non

8. Hebben alle kinderen een vaste woonplek?
 -Est-ce que tous les enfants ont une adresse fixe? Ja / Oui Nee / Non

9. Zijn beide ouders woonachtig op deze woonplek?
 -Est-ce que les deux parents sont domiciliés à cette adresse? Beide ouders / Les deux parents Alleen moeder / Seule mère Alleen vader / Seul père

10. Hebben alle kinderen een vaste huisarts?
 -Est-ce que tous les enfants ont un médecin de famille? Ja / Oui Nee / Non

11. Bent u bekend met het kinderpardon?
 -Connaissez-vous le principe du "kinderpardon"? Ja / Oui Nee / Non → EINDE / FIN

Invullen door receptionist:
 - Geslacht ouder: M / V - Nationaliteit ouder:
 - Geboortjaar ouder: - 4 cijfers postcode adres ouder: